

Συμβουλευτική δημοκρατία και το δικαίωμα της εκπροσώπησης ή πώς «μπορούμε» να αναζωογονήσουμε την ολιγαρχία

Αθανάσιος Γεωργιλάς

Στη συνέντευξη που έδωσαν στην Ελένη Μπέλλου ευρωβουλευτές των Podemos (δημοσιεύτηκε στις 22/11/2014 στο [tnxs](#))[1] γίνεται ίσως για πρώτη φορά ειδησεογραφικά μια κάποια πιο συγκεκριμένη αναφορά στο τρόπο οργάνωσης της δομής τους. Μέχρι τώρα ο ενθουσιασμός με τον οποίο το μεγαλύτερο κομμάτι των ΜΜΕ, της ελληνικής αριστεράς, ακόμα και αντιεξουσιαστών, έχει υποδεχτεί το κόμμα του νεαρού Πάμπλο Ιγκλέσιας είναι πέραν της απλής συμπάθειας σε βαθμό που να ισχυρίζονται αρκετοί «πώς κάτι σαν τους Podemos είναι που χρειαζόμαστε και στην Ελλάδα». Όχι λιγότεροι, πάντα με την μηντιακή υποστήριξη, είναι αυτοί που βεβαιώνουν ότι η ελληνική αναλογία με τους Podemos είναι ήδη εδώ και έχει όνομα. Στο γεγονός αυτό βοηθάνε οι ίδιοι οι Podemos με τις κοινές εμφανίσεις τους με τον Τσίπρα, τις δηλώσεις τους στα μμε και την συμμετοχή τους στα κομματικά συνέδρια του Σύριζα. Σε γενικές γραμμές την ταύτιση «Podemos – Σύριζα» οι ίδιοι περισσότερο την ενθάρρυναν παρά κράτησαν μια αντικειμενική όπως θα ανέμενε κανείς στάση. Έτσι ενώ για τους Ισπανούς αναλυτές αν κάπου μπορεί να αποδοθεί η επιτυχία των Podemos είναι στην απόσταση που κράτησαν από τον Ισπανικό εγχώριο Σύριζα (την Ενωμένη Αριστερά IU) και τις παλιές κομματικές δομές που αντιπροσωπεύει, για τους Έλληνες συναδέλφους τους οι Podemos και ο Σύριζα (εδώ ξεχνάμε ποιος είναι «παλιά κομματική δομή») εκφράζουν με τον ίδιο τρόπο την «αριστερή ελπίδα για την Ευρώπη». Στο διάγραμμα που παρατίθεται σχηματίζεται η οργάνωση των Podemos έτσι ακριβώς

όπως την περιέγραψαν στην συνέντευξη τους οι ευρωβουλευτές Λόλα Σάντσες Καλντέντεϋ, Πάμπλο Ετσενίκε, καθώς και ο φιλόσοφος(!) των Podemos Χουάν Ντομίνγκο Σάντσες Εστόπ.

Μεταδημοκρατική αντίδραση

Ένας τρόπος για να κατανοήσουμε το φαινόμενο των Podemos χωρίς να ενδίδουμε στην απλοϊκή εξήγηση για μια «νέα αριστερή στροφή» είναι να τους δούμε ως αποτέλεσμα της μεταδημοκρατικής κοινωνίας και κυρίως ως μια προσπάθεια αντίδρασης σε αυτή. Ήδη επαρκώς έχει σκιαγραφεί η κρίση της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας με το φαινόμενο της μεταδημοκρατίας (Jacques Rancière, Chantal Muffe, Colin Croutch) και την υποχώρηση του παραδοσιακού μαζικού κόμματος έναντι της μηντιακής ρητορικής και του κόμματος μεσαίου χώρου που ως αποτέλεσμα έχει να απορρίπτουν οι πληθυσμοί την ιδέα πως η πολιτική είναι το πεδίο όπου μπορούν να δοθούν λύσεις στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Επιπλέον την κρίση των παραδοσιακών κομμάτων επιβαρύνει η ανάπτυξη των τεχνολογιών επικοινωνίας, το παγκοσμιοποιημένο θέατρο πολιτικής και το ανεπτυγμένο επίπεδο μόρφωσης των πολιτών επιβάλλοντας έτσι την αναβάθμιση της «αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας» σε μορφές που να μπορούν να ανταποκρίνονται στο αίτημα για περισσότερη συμμετοχή στην εξουσία. Μια απάντηση της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας σε αυτή την κρίση, δηλαδή η αλλαγή της διατηρώντας ανέπαφη την ολιγαρχική της ουσία, είναι η «συμβουλευτική δημοκρατία» (να μην την μπερδεύουμε με την «συμμετοχική» είναι τελείως ξένα μεταξύ τους πράγματα)[2]. Η αναπροσαρμογή της διακυβέρνησης των λαών, πάντα στην διατήρηση της τάξης της ολιγαρχίας, είναι η πολιτική αντιστοίχιση στην κλιμακούμενη τάση του καπιταλισμού – εδώ θα διακινδυνεύσουμε τον ντετερμινισμό – σε ολόένα και πιο οριζόντιες, «συμμετοχικές» μορφές κεφαλαίου και ιδιοκτησίας με «πράσινες» και «ηθικές» εταιρίες. Αυτή η οικονομική και κυβερνητική κατεύθυνση του καπιταλισμού γίνεται για πολλούς λόγους, δεν είναι όμως του παρόντος κειμένου να τους αναλύσει αλλά για να δούμε πως οι Podemos αναπαράγουν τον κυρίαρχο τρόπο αντιπροσώπευσης αναζωογονώντας με «νέο αίμα»

την ολιγαρχία[3].

Άλλωστε πρέπει να μας καθιστά επιπλέον σκεπτικιστές το γεγονός πως οι Podemos λανσάρονται διαρκώς από τα ΜΜΕ ως το κόμμα που ανέδειξαν οι *idignados* λες και το δημοκρατικό γεγονός στην Ισπανία τον Μάιο του 2011 δεν θα μπορούσε να έχει καμία άλλη λογική κατάληξη από την δημιουργία μιας νέας ιεραρχίας. Αυτό που αποκρύπτεται και στην μία και στην άλλη περίπτωση είναι ο βαθιά περιφρονητικός για την ανάθεση και την αντιπροσώπευση χαρακτήρας αυτών των κοινωνικών γεγονότων που εάν κάτι γέννησαν πραγματικά αυτό ήταν αναρίθμητες μικρές παρέες και κινήματα βάσης. Κανένα μηντιακό μέσο όμως δεν θα κάνει τον κόπο να μας ενημερώσει για το δίκτυο πολιτών X.net, το παρατηρητήριο δημοτών OCM, το κίνημα ενάντια στις εξώσεις PAH (Platforma de Afectados por la Hipoteca), το Ganemos αυτόνομο συνασπισμό συλλογικοτήτων για τις δημοτικές εκλογές το 2015, ή τους 1.000 καταναλωτικούς συνεταιρισμούς όλοι τους ένα μικρό απόσταγμα της κοινωνικής ζύμωσης στην Ισπανία (ανάλογο φυσικά φαινόμενο έχουμε και στην χώρα μας). Όλες αυτές οι αναρίθμητες κινήσεις πολιτών οι οποίες προκύψανε από τους *idignados* καθόλου δεν θεώρησαν πως αυτό που θα έπρεπε να κάνουν ήταν να δημιουργήσουν ένα κόμμα και η απορία μου είναι τι ήταν αυτό που ξεχώρισε στην περίπτωση του Πάμπλο Ιγκλέσιας και της παρέας του να θεωρούν πως εκεί όπου όλοι άλλοι που προέρχονται εξίσου από τους *idignados* επιλέγουν την επίπονη τριβή στη βάση των κοινωνικών προβλημάτων αυτοί είναι οι αρμόδιοι για να τους εκπροσωπούν. Η απάντηση σε αυτό το ρητορικό ερώτημα «από που και από ποιον εκπορεύεται το δικαίωμα της εκπροσώπησης» είναι για την περίπτωση Podemos οι περίφημοι «κύκλοι».

Podemos: Δομή «Συμβουλευτικής Δημοκρατίας» / top-down policies.

Στην ορολογία των management είτε του οικονομικού είτε του πολιτικού πεδίου οι «top-down policies» είναι το ακριβώς αντίθετο από αυτό που συνήθως λέμε «από τα κάτω». Είναι δηλαδή οι επιλογές ή η πίεση που ασκούν τα κέντρα εξουσίας ή οι ολιγαρχίες να επιβάλλουν τις πολιτικές τους ατζέντες στα «κάτω

πατώματα» των πολιτών όχι δια της βίας αλλά δια της «συμμετοχικότητας» ώστε να εμπνεύσουν τους πολίτες να τις ακολουθήσουν ή να τις σχηματίσουν. Κλασσική top-down policy είναι οι αντιρατσιστικές καμπάνιες, οι ενημερώσεις για την κλιματική αλλαγή, τα μέτρα που ωθούν τους πολίτες στην κοινωνική οικονομία κλπ. Όλα αυτά είναι κυρίως επιλογές που γίνονται ολιγαρχικά και δεν προκύπτουν ως εύλογο αποτέλεσμα της πίεσης των κινημάτων από τα κάτω. Αν κάπου συμπίπτουν αυτές οι αντίθετες πολιτικές, όπως για παράδειγμα στο αντιρατσιστικό ζήτημα, αυτό όχι μόνο είναι συμπτωματικό αλλά θα έπρεπε να έχει και εντελώς διαφορετικό περιεχόμενο και γλώσσα[4]. Έτσι το βασικό σχήμα της δομής των Podemos εξακολουθεί και είναι μια τυπική πυραμίδα από τα πάνω προς τα κάτω η οποία όμως έχει ανοιχτές ροές επικοινωνίας και αλληλοεπίδρασης με τα κάτω πατώματα και μάλιστα σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, είτε όταν το αποφασίσει μονομερώς η κορυφή της πυραμίδας, είτε όταν το ζητήσει, όπως ισχύει σήμερα, το 10% του κόμματος ή αύριο το 10% του εκλογικού σώματος (;) έχει άμεση συμβουλευτική διάδραση το κάτω με το πάνω κομμάτι.

Σχήμα Δομής:

1. Η κορυφή αποτελείται από ένα άτομο. Τον γραμματέα του κόμματος ο οποίος είναι ο Πάμπλο Ιγκλέσιας.
2. Ακολουθεί ένα μικρό συντονιστικό συμβούλιο 7 ατόμων γύρω από το πρόσωπο του γραμματέα.
3. Τρίτο στην ιεραρχία ακολουθεί ένα συμβούλιο πολιτών που αριθμεί 80 μέλη προερχόμενα μέσα από το κόμμα αλλά κι εκτός αυτού.
4. Το καινοτόμο στοιχείο βρίσκεται στο τέταρτο πάτωμα προς τα κάτω και είναι οι «κύκλοι» οι οποίοι είναι ανοιχτές συνελεύσεις όπου οι πολίτες μπορούν να συμμετέχουν ελεύθερα – δεν χρειάζεται να είναι μέλη του κόμματος και λειτουργούν ως «χώροι ζύμωσης» δηλαδή συναντήσεις κάθε εβδομάδας όπου συζητούνται γενικά όλα τα πολιτικά θέματα

ή τα εσωτερικά του κόμματος. Οι κύκλοι είναι πολύ σπουδαίοι για τους Podemos γιατί είναι τα όργανα επαφής με την κοινωνία και τα κινήματα. Εδώ κάποιος μπορεί να βρει το στοιχείο που κάνει λαϊκό ή αμεσοδημοκρατικό το εγχείρημα των Podemos. Το πρόβλημα όμως είναι πως «χώροι ζύμωσης» μπορεί να σημαίνει τα πάντα και τίποτα. Και το γεγονός πως στους «κύκλους» μπορούν να συζητούνται ελεύθερα τα πάντα δεν σημαίνει απαραίτητα και με αυτό πως οι «κύκλοι» διεκπεραιώνουν κάποια εξουσία. Στην ουσία οι «κύκλοι» δεν αποφασίζουν σχεδόν για τίποτα απλά λειτουργούν ως ένα ζωντανό «δημοσκοπικό» δείγμα και δεν διαφέρουν καθόλου σε αυτή τους την ιδιότητα από τις τοπικές οργανώσεις των παραδοσιακών κομμάτων. Θα μπορούσε κανείς να πει πως οι «κύκλοι» των Podemos είναι η αριστερή απάντηση στα «focus group», των ομάδων εστίασης που χρησιμοποιεί ως διαδικασία το μάρκετινγκ για την προώθηση νέων καινοτομιών στις επιχειρήσεις και που στο μεταδημοκρατικό πνεύμα της εποχής υιοθετούνται και από τα κόμματα προκειμένου να σχεδιάσουν τις προεκλογικές τους καμπάνιες⁵. Αλλά και σε πιο παραδοσιακές εποχές όπως στο ΠΑΣΟΚ του 1980 μπορούμε να δούμε πως ανάλογα οι τοπικές του οργανώσεις είχαν την ίδια εργαλειακή λειτουργία με τους σημερινούς «κύκλους» των Podemos να βολιδοσκοπούν και να αφογκράζονται την «λαϊκή βούληση» και πως δεν είναι λίγα τα παραδείγματα εκείνης της εποχής για «συμβούλια κατοίκων» και για εγχειρήματα αυτοοργάνωσης τα οποία όμως χωρίς καμία εξουσία και επιπλέον αρμοδιότητα άρχισαν να φθίνουν σταδιακά υπό το βάρος της κομματικής ποδηγέτησης, το πέρασμα του χρόνου και την παρακμή της εποχής. Αναμφισβήτητα την ίδια πτωτική πορεία θα ακολουθήσουν και οι κύκλοι των Podemos εάν στερηθούν οποιαδήποτε νομή της εξουσίας. Μόνο στην περίοδο των ευρωεκλογών οι «κύκλοι» συνέβαλαν κάπως στην δημιουργία των εκλογικών καταλόγων, την ανάδειξη των υποψηφίων ευρωβουλευτών και την τελική ψήφιση ή τροποποίηση του προγράμματος με το οποίο κατέβηκε το Podemos στις ευρωεκλογές, όλες οι

άλλες κινήσεις του Podemos γίνονται από την κορυφή της πυραμίδας του. Η παραπάνω διαδικασία είναι τυπική για κάθε κόμμα με μια διευρυμένη βάση στελεχών και δημοκρατική διάθεση, το καινοφανές είναι μόνο πως τους «κύκλους» δεν είναι ανάγκη να τους απαρτίζουν μέλη του κόμματος κατά τα άλλα δεν πρέπει να ξεχνάμε πως «λαϊκή εντολή δεν σημαίνει και λαϊκή εξουσία». Για την ώρα οι «κύκλοι» είναι ακόμα στο στάδιο του κοινωνικού πειράματος και καλό είναι να διατηρούμε το ίδιο ζωντανές τις ελπίδες μας αλλά και τις επιφυλάξεις μας για το αποτέλεσμα. Να μην ξεχνάμε όμως πως ότι είναι καινοτόμο δεν είναι απαραίτητα και ριζοσπαστικό, έτσι για παράδειγμα ο Γιώργος Παπανδρέου με την νεωτεριστική διάθεση που τον χαρακτηρίζει δεν θα είχε κανένα πρόβλημα να υιοθετήσει μερικές από τις καινοτομίες των «κύκλων», άλλωστε η ανάδειξη του ως αρχηγού του ΠΑΣΟΚ το 2004 έγινε ανάλογα με καινοτόμες διαδικασίες «ανοιχτές προς την κοινωνία» (sic). Ως γενικό συμπέρασμα μπορούμε να πούμε πως με 30ετή εμπειρία μεταδημοκρατίας είμαστε πλέον αρκετά πρόθυμοι να πανηγυρίσουμε και να υποδεχτούμε ως ριζοσπαστικό το οτιδήποτε ακόμα και αν αυτό αποτελεί ψίχουλα από το τραπέζι του παρελθόντος.

5. Στο προτελευταίο πάτωμα βρίσκεται η δημοψηφισματική διαδικασία. Αυτό είναι το πιο κοντινό στην άμεση δημοκρατία μέσο εξουσίας που για το οποίο έχει πράγματι αξία και ενδιαφέρον να δούμε πως θα λειτουργήσει και που σαφώς ριζοσπαστικοποιεί ένα βήμα παραπάνω την μέχρι τώρα «εν λευκώ» αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Θεωρώ ότι για την «δημοψηφισματικού» τύπου δημοκρατία θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας όχι μόνο την πλούσια κριτική βιβλιογραφία, αλλά και τα όρια της ιστορικής εμπειρίας τα οποία μας υπενθυμίζουν πως δεν πρέπει ούτε να συγχέουμε αλλά ούτε και να υποκαθιστούμε την άμεση δημοκρατία στο νομοθετικό, εκτελεστικό και δικαστικό έργο μια διαδικασία δηλαδή σύνθετη που απλώνεται σε όλο το εύρος και τον ορίζοντα της κοινωνίας, με τα δημοψηφισματικού τύπου ερωτήματα για περιορισμένης

γκάμας θέματα και με την επιλογή ενός ΝΑΙ ή ενός ΟΧΙ. Οι Podemos έχουν επιλέξει ως μέτρο να επιτρέπει σε κάθε 10% να ξεκινήσει διαδικασία δημοψηφίσματος. Οι ίδιοι λένε πως αυτό το έχουν καταφέρει ως τώρα στον εσωκομματικό τους μηχανισμό. Δεν έχω καταλάβει εάν περιλαμβάνει αυτός ο «εσωκομματικός μηχανισμός» τους κύκλους ή μόνο τα εγγεγραμμένα μέλη του κόμματος ή έχει βρεθεί κάποια τεχνική λύση, πιθανόν διαδικτυακή, στο πρόβλημα της ανοιχτής ψηφοφορίας. Δεν βλέπω όμως να είναι αυτή η διαδικασία δυνατόν να ξεκινήσει από τους κύκλους καθώς για να ορίσει κανείς ποιο είναι το 10% θα πρέπει να ξέρει και να έχει στοιχεία πόσο και ποιό είναι ακριβώς το σύνολο του σώματος, και εφόσον οι κύκλοι είναι «ανοιχτές» άρα μη συγκεκριμένες καταστάσεις, συμπεραίνω πως την εσωτερική διαδικασία δημοψηφίσματος έχουν δικαίωμα να την εκκινήσουν μόνο όσοι είναι εγγεγραμμένα μέλη αλλιώς αυτό το 10% είναι κενό γράμμα.

6. Έκτο και τελευταίο πάτωμα παραμένει το ίδιο όπως και στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία το οποίο είναι το εκλογικό σώμα συνεπές στον παραδοσιακό του ρόλο να καλείται κάθε τέσσερα χρόνια να εγκρίνει, να ψηφίσει, να κάνει “like” με εκλογικούς όρους και να αναθέτει την εξουσία στα 88 μέλη που εντέλει αποτελούν πραγματικά τους podemos.

Οι Podemos για το πλαίσιο της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας είναι πραγματικά ένα ριζοσπαστικό κόμμα και το εγχείρημα τους έχει νόημα να προκαλεί το ενδιαφέρον μας αλλά όπως ακριβώς νόημα έχει, και περισσότερο καθώς η ιστορία τους είναι μεγαλύτερη, να παρακολουθούμε την δημοκρατία των ελβετικών καντονιών για να εξάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα χωρίς να ταυτιζόμαστε πολιτικά μαζί τους, έτσι ανάλογα το όποιο ενδιαφέρον μας για τους Podemos δεν χρειάζεται καμία περαιτέρω ταύτιση.

Όσοι υποστηρίζουν πως οι Podemos είναι αμεσοδημοκρατικό εγχείρημα καταλήγουν να στρεβλώνουν την δυνατότητα να

διεξαχθεί με σοβαρούς όρους μια συζήτηση περί άμεσης δημοκρατίας ενώ από την άλλη όσοι υποστηρίζουν πως ο Σύριζα είναι η ελληνική εκδοχή των Podemos καταλήγουν να περιπλέκουν αντίθετα μεταξύ τους πράγματα και να καταντάνε την συζήτηση περί αριστεράς εντελώς κωμική. Προσωπική μου γνώμη είναι ότι προΐδεάζουν την εκπτωτική πορεία που πιθανό οι ίδιοι οι Podemos είναι πρόθυμοι να ακολουθήσουν προκειμένου να γίνουν και αυτοί «αξιόμαχο κυβερνητικό σχήμα».

Σημειώσεις

[1] TVXS Συνέντευξη – Podemos: Αν ο ΣΥΡΙΖΑ κι εμείς κερδίσουμε η Ευρώπη θα... μπορεί αριστερά

[2] Μια πολύ περιεκτική παρουσίαση της σύγχρονης τάσης στο πεδίο της θεωρίας για την «συμβουλευτική ή διαβουλευτική δημοκρατία» ως την «ανανέωση της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας» και την σχετική βιβλιογραφία που την υποστηρίζει μπορεί κανείς να βρει στο βιβλίο του David Held «Μοντέλα δημοκρατίας» (2006, εκδόσεις Πολύτροπον).

[3] Εξαίσια και πολύ επίκαιρη παρόλο που γράφτηκε πριν ένα αιώνα η μελέτη του Ρόμπερτ Μίχλες «Κοινωνιολογία των πολιτικών κομμάτων στη σύγχρονη δημοκρατία», (Ρόμπερτ Μίχλες 1921, εκδόσεις Γνώση)

[4] Ενδιαφέρον έχει να δούμε την εξήγηση που δίνει ο Ζαν Κλωντ Μισεά για την ταύτιση οικονομικού & πολιτικού φιλελευθερισμού στο βιβλίο «Τα μυστήρια της αριστεράς από το ιδεώδες του διαφωτισμού στον θρίαμβο του απόλυτου καπιταλισμού» (Ζαν Κλωντ Μισεά 2014, Εναλλακτικές εκδόσεις).

[5] « Μέσα σε αυτό το πρίσμα πρέπει να ερμηνευτούν και οι προτάσεις που έγιναν από ορισμένες ηγετικές μορφές των Νέων Εργατικών για την ανάγκη ανάπτυξης δημοκρατικών θεσμών που πάνε πέρα από την ιδέα των εκλεγμένων αντιπροσώπων στο κοινοβούλιο αναφέροντας ως παράδειγμα τη χρήση ομάδων εστίασης [focus group] (Mulgan 1997). Η ιδέα αυτή είναι γελοία. Οι ομάδες εστίασης ελέγχονται πλήρως από αυτούς που τις

οργανώνουν, αυτοί επιλέγουν τους συμμετέχοντες, τα θέματα, τον τρόπο συζήτησης των θεμάτων και τον τρόπο ανάλυσης των αποτελεσμάτων» (Κόλιν Κράουτς 2006, «Μεταδημοκρατία» εκδόσεις Εκκρεμές). Όχι πολύ μακριά η λογική των focus group από τους «κύκλους», ίσως η αριστερή εκδοχή τους;

Πηγή: <https://www.respublica.gr/2015/01/column/podemos-comment-s-are-free/>